

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการส่งเสริมความรู้ด้านประชาธิปไตยแก่ประชาชน นับว่าเป็นนโยบายที่สำคัญ นโยบายหนึ่งของรัฐบาล เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเอกราชและปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 การที่จะให้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขมีความเจริญมั่นคงนั้น รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยในกระบวนการของการศึกษา ดังจะเห็นได้จากการกำหนดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับประชาธิปไตยไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ ดังพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวด 1 บททั่วไป มาตรา 7 ระบุว่าในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542: 5)

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาพลเมืองของประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง ซึ่งประดับ นิลพังา (2528: 28) กล่าวว่า พลเมืองจะมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา สถาบันการศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษา จึงต้องมีภารกิจและหน้าที่โดยตรงที่ต้องปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักศึกษา ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐที่ได้เล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมความเจริญแห่งตน ทั้งในด้านมนุษยสัมพันธ์ ความสามารถในการประกอบอาชีพ และความรับผิดชอบตามหน้าที่พลเมือง ให้มีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองตามวิถีทางประชาธิปไตย

สำหรับการศึกษาพยาบาลซึ่งเป็นการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา สถาบันการศึกษาพยาบาลในแต่ละแห่งได้กำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตพยาบาลไว้ ดังตัวอย่างเช่น สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข (2540) ได้กำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตพยาบาลว่าต้องมีความสามารถ ดังนี้ 1) ให้การพยาบาลในการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรคฟื้นฟูสภาพ และการดูแลรักษาแก่ประชาชน โดยใช้ศาสตร์ของการพยาบาลและศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในบริบทของ

สังคมไทย 2) ใช้ทฤษฎีและกระบวนการพยาบาล ในการพยาบาลแก่บุคคล ครอบครัวและชุมชน เพื่อดำรงภาวะสุขภาพไว้ตลอดทุกช่วงเวลาของชีวิต 3) มีทักษะในการบริหารจัดการในระบบบริการการพยาบาล และระบบบริการสาธารณสุข 4) ร่วมมือกับเพื่อนร่วมงาน ประชาชน และบุคลากรในสาขาวิชาชีพอื่น ในการส่งเสริมสุขภาพและสวัสดิการแก่ผู้รับบริการ 5) เป็นที่ปรึกษาด้านสุขภาพอนามัย และเป็นแบบอย่างด้านสุขภาพแก่ประชาชน 6) จัดการและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในระบบบริการสาธารณสุขและใช้เทคโนโลยีเพื่อแสวงหาความรู้ได้ 7) ร่วมมือในการวิจัย และนำผลการวิจัยมาใช้ในการพยาบาล 8) ดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรม และเป็นสุข รักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพ 9) แสดงความสำนึกรับผิดชอบอย่างเต็มที่ต่อผู้รับบริการ และสังคม 10) ใฝ่รู้ พัฒนาตนเองให้เรียนรู้ตลอดชีวิต ปรับตัวได้เหมาะสม 11) สนับสนุนสังคมประชาธิปไตย เป็นพลเมืองและพลโลกที่รู้จัก

ในการศึกษาหลักสูตรคณะทำงานขององค์การวิชาชีพ ได้กำหนดสมรรถนะร่วมของบัณฑิตพยาบาลหลักสูตรต่าง ๆ ปรากฏดังนี้ 1) การใช้กระบวนการพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาล วัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้ระบุว่า 4 มิติ คือ การพยาบาลแบบองค์รวม การให้สุขศึกษา การพยาบาลในทุกสถานการณ์ และการพยาบาลแก่บุคคลทุกเพศทุกวัย 2) ผู้นำทีม คำสำคัญที่ระบุได้แก่ มนุษยสัมพันธ์ ความริเริ่ม การนิเทศ 3) ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม คำสำคัญที่ระบุ คือ ประชาธิปไตยและสถาบัน 4) สนับสนุนองค์การวิชาชีพ คำสำคัญได้แก่ ร่วมทำวิจัย แก้ปัญหาวิชาชีพ พัฒนาตนเอง ยึดมั่นจรรยาบรรณ พัฒนาวิชาชีพ เทิดทูนชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ (คณะอนุกรรมการสอบความรู้ผู้ขอขึ้นทะเบียนประกอบโรคศิลป์ ปี พ.ศ. 2536 – 2540 สภาการพยาบาล, 2540: 6)

ดังนั้นการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ ได้บัณฑิตพยาบาลที่มีคุณลักษณะและสมรรถนะตามที่ต้องการ หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา เพราะหลักสูตรและโปรแกรมการศึกษาเปรียบเหมือนแนวทางในการพัฒนาคน ซึ่งในหลักสูตรได้ระบุไว้ว่า นักศึกษาพยาบาลต้องเกี่ยวข้องกับ การปกครองแบบประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันทนา ถิ่นกาญจน์ (2539) ศึกษาสมรรถนะผู้นำที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ และงานวิจัยของ ดวงพร ศรีจันทร์ (2540) พบว่าสมรรถนะด้านการเมืองมีความสำคัญในระดับมาก นักศึกษาพยาบาลต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในสภาพการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม วัตถุประสงค์ของสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ที่มีผลกระทบต่อบริการการพยาบาลและวิชาชีพ ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย และรู้จักใช้สิทธิในทางที่ถูกต้องในฐานะประชาชนในระบอบประชาธิปไตยและงานวิจัยของพนารัตน์ วิศวเทพนิมิตร (2539: 11) ศึกษาสมรรถนะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาล พ.ศ. 2544 – 2549 ประกอบด้วย

สมรรถนะด้านต่าง ๆ ทั้งหมด 12 สมรรถนะ ได้กล่าวถึงสมรรถนะด้านกฎหมายและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ว่าเป็นสมรรถนะที่มีความสำคัญมากซึ่งนักศึกษาพยาบาลต้องสนับสนุนยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตย เข้าใจในบทบาทหน้าที่สิทธิของพลเมืองเป็นอย่างดี ติดตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและความเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งในและต่างประเทศ สามารถให้ข้อมูลแก่บุคคลต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง และจากการศึกษาของคณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยอินเดียน่าได้สำรวจสมรรถนะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาลไว้ดังนี้ (Halstead and others, 1996: 413 – 416) นักศึกษาต้องเป็นบุคคลที่มีจิตสำนึกทางการเมือง เป็นผู้ประกอบวิชาชีพและปฏิบัติการพยาบาลด้วยความมีโลกทัศน์ที่เป็นสากล นอกจากนั้นองค์กรวิชาชีพของสหรัฐอเมริกา เช่น National League for Nursing ได้กำหนดความสามารถของบัณฑิตพยาบาล ระบุการปฏิบัติการพยาบาลอย่างมีคุณภาพและมีทักษะ โดยใช้ทักษะด้านผู้นำและความรู้ด้านนโยบายและการเมือง (Halstead and Billing, 1995; Ellis and Hartley, 1995 อ้างถึงใน ศรีชดา ปุ่นสำเร็จ, 2541: 17)

การเปลี่ยนแปลงในนโยบายทางการเมือง ย่อมมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ รวมทั้งวิชาชีพการพยาบาลที่ได้รับผลกระทบนั้นด้วย เนื่องจากนโยบายจะกำหนดแนวทางการปฏิบัติ (McCloskey and Grace, 1997: 78) ดังนั้นทุกคนในวิชาชีพพยาบาลจึงจำเป็นต้องให้ความสนใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เพื่อดำเนินกลยุทธ์ผลักดันให้เห็นความสำคัญของวิชาชีพและปัญหาที่เกิดขึ้น (สิระยา สัมมาวาง, 2538: 53) ดังจะเห็นผลกระทบที่สำคัญต่อวิชาชีพพยาบาลในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2539 กระทรวงสาธารณสุขได้รับผลกระทบ ให้ลดจำนวนการผลิตพยาบาล เหลือไม่เกินร้อยละ 25 ของจำนวนที่ผลิตในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 และไม่มีการขยายกรอบตำแหน่งของราชการในปี พ.ศ. 2543 พยาบาลที่จบใหม่ในปี พ.ศ. 2543 จำนวน 3,794 คน (หน่วยติดตามสถานะสุขภาพจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ, 2542: 39) ได้รับการบรรจุเป็นพนักงานของรัฐ ภายใต้เงื่อนไขของการใช้ทุน 4 ปี เหล่านี้ถือว่าเป็นผลกระทบของนโยบายทางการเมืองที่ส่งผลต่อวิชาชีพพยาบาล ซึ่งถ้าพยาบาลเป็นผู้นำและมีตำแหน่งที่สำคัญในองค์กร ก็จะมีโอกาสกำหนดนโยบายในการพัฒนาบุคลากรในวิชาชีพการพยาบาลให้เป็นที่ยอมรับของสังคมมากขึ้น Skaggs (1994: 237) กล่าวว่า ถ้าพยาบาลต้องการมีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายสุขภาพ พยาบาลจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการเมืองด้วย

การปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย ถือว่าเป็นบทบาทหนึ่งที่สำคัญของนักศึกษาพยาบาล เพราะเป็นกลุ่มประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป เป็นพลเมืองของประเทศที่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย และเป็นผู้ได้รับสมญานามว่า “ปัญญาชน” ที่มีระดับความรู้และสติปัญญาค่อนข้างสูง (มานะศรี ยงเจริญ, 2523: 93) ซึ่งจะเป็นกำลังของชาติต่อไปในอนาคต เพราะนักศึกษาจะเป็น

ผู้นำในวิชาชีพที่มีบทบาทร่วมในการบริหารประเทศ ควรที่จะดำรงตนเป็นพลเมืองที่ดีและปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย ซึ่งสถาบันการศึกษาเป็นองค์กรที่สำคัญในการส่งเสริมทั้งทางตรงและทางอ้อม จากการศึกษาพบว่าการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง แต่สิ่งที่สำคัญคือการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาระดับอุดมศึกษา (Rush and Althoff, 1992: 118) ถ้าได้รับการศึกษาดี โอกาสที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองก็มีมาก เพราะจะมีความเข้าใจในการใช้สิทธิทางการเมือง สามารถพิจารณาด้วยเหตุผลที่ดีและเหมาะสมกว่าผู้ที่ค่อยโอกาสทางการศึกษา (Peterson, 1990: 50 – 51; Roskin and others, 1994: 137) นอกจากนี้ปัจจัยด้านการศึกษาแล้วยังมีปัจจัยเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย (ชลัช จงสืบพันธ์, 2527) เนื่องจากการเปิดรับข่าวสารจะเป็นสื่อกลางที่ทำให้นักศึกษาพยาบาลเป็นผู้ที่ทันเหตุการณ์ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของประเทศ เพราะการเปิดรับข่าวสารเป็นการรับรู้ในชีวิตประจำวันอย่างหนึ่งที่ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน Atkin (1973: 208) กล่าวว่า บุคคลที่เปิดรับข่าวสารมากย่อมมีหูตากว้างไกล มีความรู้ ความเข้าใจในสภาพแวดล้อม และเป็นคนที่มีความทันสมัยกว่าบุคคลที่เปิดรับข่าวสารน้อย นักรบ ระวังการณ์ (2531) กล่าวว่า นิสิตนักศึกษาจะมีลักษณะของผู้ที่มุ่งจะแข่งขันและเอาชนะกัน ขาดความรับผิดชอบและสำนึกในหน้าที่ที่พึงมีต่อสังคม สนใจเรื่องส่วนตัวมากกว่าเรื่องของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัยที่ได้กล่าวถึงสภาพของนิสิตนักศึกษาไทยว่า ขาดความสนใจต่อปัญหาต่าง ๆ ของสังคม มุ่งเน้นแต่แสวงหาความรู้ทางวิชาชีพมากขึ้น ไม่มีความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมือง (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2532: 17) และสอดคล้องกับ McClere and Russo (1992 อ้างถึงใน สุริศา หงษาชาติ, 2539: 4) พบว่านิสิตศึกษามีลักษณะเปลี่ยนแปลงไป คือ ไม่สนใจในปัญหาสังคมอย่างจริงจัง มีพฤติกรรมเฉื่อยชา สนใจค่านิยมทางเศรษฐกิจมากกว่าค่านิยมทางสังคม จากประเด็นที่กล่าวมา จะเห็นว่าเป็นที่น่าเป็นห่วงแก่นักศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่มีการศึกษาอยู่ในระดับสูง และจะเป็นผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญในสังคมต่อไปในอนาคตมีพฤติกรรมในการเพิกเฉยต่อสังคม ขาดความรับผิดชอบ ในฐานะเป็นพลเมืองของประเทศ

ดังนั้นในการพัฒนาบัณฑิตพยาบาล นอกจากจะต้องมีการพัฒนาด้านวิชาชีพแล้ว ยังต้องส่งเสริมให้บัณฑิตพยาบาลเป็นพลเมืองของประเทศด้วย โดยสร้างจิตสำนึกทางการเมืองและส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสถาบันการศึกษาพยาบาล เพราะกระบวนการจัดการศึกษาทางสังคมหรือสังคมประคิตทางการเมือง มีความจำเป็นต้องเริ่มต้นและดำเนินการตั้งแต่อยู่ในห้องเรียน หลักสูตร แนวคิดในการเรียนการสอน ตัวผู้สอน หลักการและการบริหารต่าง ๆ ของสถาบัน (Susscer, 1995) จากการศึกษาของกิตติ อมตชีวิน (2521) พบว่านักศึกษาที่เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตรมาก จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่านักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมเสริม

หลักสูตรน้อยกว่า และงานวิจัยของพัชรี เฟิงประโคน (2539) พบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อการมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษา ในระดับมากที่สุด คือ การเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลัช จงสืบพันธ์ (2527) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมนิสิตนักศึกษาโดยเฉพาะกิจกรรมเสริมหลักสูตร จะทำให้นักศึกษาได้ฝึกฝนทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในสถาบัน เช่น การเลือกตั้งคณะกรรมการสโมสรนักศึกษา การเข้าร่วมกิจกรรมภายในสถาบัน จะเป็นการฝึกฝนภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาด้วย ซึ่งสาณี สุวรรณวัฒน์ (2536) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา ย่อมช่วยให้นักศึกษามีลักษณะความเป็นผู้นำสูงขึ้น สอดคล้องกับไพโรจน์ นาคะสุวรรณและวันนอร์ มะทา (2528: 7-8) กล่าวว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยพัฒนาความเป็นผู้นำเด็กได้ดีกว่าการเรียนในห้องเรียน ซึ่งผู้ที่มีภาวะผู้นำจะสามารถชักจูง โน้มน้าวบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามหรือให้ความร่วมมือ เพื่อให้งานสำเร็จตามความมุ่งหมาย (Ordway Tead, 1963 อ้างถึงใน นิภา มานะการ, 2530: 11) และสอดคล้องกับการศึกษาของจตุรงค์ ผ่องดำเจียก (2533) พบว่า ผู้ที่มีภาวะความเป็นผู้นำสูงจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีภาวะความเป็นผู้นำต่ำ ดังนั้นจึงควรสนับสนุนและส่งเสริมให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยที่เหมาะสม ตั้งแต่กำลังศึกษาอยู่

จากแนวเหตุผลดังกล่าว นักการศึกษาพยาบาลควรที่จะได้นำมาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อประโยชน์ในการผลิตบัณฑิตพยาบาลให้มีลักษณะที่พึงประสงค์ เตรียมนักศึกษาที่จะเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมในอนาคต เป็นผู้ที่มีบทบาทในสังคมและปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย เพื่อพัฒนาวิชาชีพพยาบาลให้ก้าวหน้าและเป็นที่ยอมรับของสังคม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพยาบาลที่ได้กำหนดไว้ ผู้วิจัยในฐานะเป็นอาจารย์พยาบาลจึงสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการรับสื่อ ภาวะผู้นำของนักศึกษา สภาพแวดล้อมของสถาบัน กับการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยว่า มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ และได้ทราบว่าคุณภาพการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาพยาบาลประกอบด้วยอะไรบ้าง เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนานักศึกษา ซึ่งจะเป็นผู้รับผิดชอบสังคมไทยที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยในอนาคต

ปัญหาการวิจัย

1. นักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยอย่างไร
2. ปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการรับสื่อ ภาวะผู้นำของนักศึกษา สภาพแวดล้อมของสถาบัน มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข หรือไม่ และอยู่ในระดับใด
3. ตัวแปรใดบ้างที่สามารถพยากรณ์ การปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาพยาบาลได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการรับสื่อ ภาวะผู้นำของนักศึกษา และสภาพแวดล้อมของสถาบัน กับการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข
3. เพื่อศึกษาตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ การปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

แนวเหตุผลและสมมติฐานการวิจัย

การปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย ถือว่าเป็นบทบาทหนึ่งที่สำคัญของนักศึกษาพยาบาล ในฐานะเป็นพลเมืองของประเทศ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ Milbrath and Goel (1977) ทั้ง 6 รูปแบบ มาใช้ในการศึกษาการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวชี้วัดระดับความเป็นประชาธิปไตยอย่างหนึ่งของประเทศ (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2538: 315) สถาบันการศึกษาเป็นองค์กรที่สำคัญในการส่งเสริมทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมนอกหลักสูตร และสภาพแวดล้อมในสถาบันที่เอื้อต่อการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย ซึ่งตัวแปรที่เกี่ยวข้องและใช้ในการศึกษา มีดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคล

จำนวนปีที่ศึกษา จากการศึกษาของ ทินพันธ์ นาคะตะ (2517 อ้างถึงใน เนตรนา นานผล, 2538: 17) พบว่าระดับการศึกษาช่วยส่งเสริมให้บุคคลตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพของพลเมือง และยอมรับความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างจากผู้อื่น กล่าวได้ว่า บุคคลยิ่งมีการศึกษาสูงจะยิ่งมีความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตยและสนับสนุนการปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ดังงานวิจัยของ มานะศรี ยงเจริญ (2523) พบว่า ปีที่สมัครเข้าศึกษามีความสัมพันธ์กับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาและงานวิจัยของ จูติกานต์ ธนาโอฬาร (2537) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา คือ ชั้นปีที่ศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ชัยวัฒน์ รัชจร (2522) และผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2525) พบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง จะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้มีการศึกษาระดับต่ำ ดังงานวิจัยของ Rothacker (1985) และ Leonard (1994) พบว่าพยาบาลที่มีระดับการศึกษาสูง จะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากกว่าพยาบาลที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการศึกษาของพีระพงษ์ ศรีเหนียง (2524) พบว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง จะมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย สูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ Spiegel (1977 อ้างถึงใน บุญรา ชานนท์, 2533: 44 -45) ได้กล่าวถึง การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ สังคมของนักเรียนที่ล้มเหลวในการเรียน มักจะมีลักษณะปฏิเสธและต่อต้านกฎเกณฑ์ของสังคม ดังงานวิจัยของพัชรี เฟิงประ โคน (2539) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับการมีวิถีแบบประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษา และงานวิจัยของ คุณณี สุทรปรียาศรี (2539) พบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับกระบวนการปลูกฝังค่านิยมและวิถีชีวิตประชาธิปไตยในสถาบันอุดมศึกษา คือ ผลการเรียนในสถาบันอุดมศึกษา เพราะนิสิตนักศึกษาที่มีผลการศึกษาย่อมเป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ชอบศึกษาค้นคว้ามีความขยันหมั่นเพียร มีความคิดเป็นเหตุเป็นผลมากกว่านิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่า

พฤติกรรมการรับสื่อ กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์กันดังงานวิจัยของเสรี วงษ์มณฑา (2521) พบว่า การที่นักศึกษาเปิดรับข่าวสารทางการเมืองนั้น มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ทางการเมือง ยิ่งคนที่ให้ความสนใจและรับฟังข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนมากเท่าใด ก็จะมีแนวโน้มรับรู้ถึงความสำคัญของการเมืองมากตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเสนห์ นนทะ โขติ (2524) พบว่าผู้ที่มีระดับการสื่อสารทางการเมืองสูง มีแนวโน้มที่จะมีระดับการเข้าร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีระดับการสื่อสารทางการเมืองต่ำ และงานวิจัยของพงษ์ศรี บุญสุวรรณ (2532) พบว่านักศึกษาจะเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับ

สถานการณ์บ้านเมืองมาก และนักศึกษากลุ่มที่มีส่วนร่วมทางการเมืองมาก จะร่วมกิจกรรมการชักชวนผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุดด้วย นอกจากนั้นงานวิจัยของ Reagan (1991) และ Guo (1996) พบว่า การใช้สื่อเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมือง การเปิดรับสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่องจะเป็นตัวทำนายการออกเสียงและการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ดังนั้นสรุปได้ว่าระดับการรับสื่อมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอุษา โหราเรือง (2540) พบว่าระดับการเปิดรับข่าวสารการเมืองของนักศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา และการศึกษาของพัชรี เฟิงประโคน (2539) พบว่าตัวแปรที่มีผลต่อการมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษา คือ การเปิดรับสื่อสารมวลชน ทั้งนี้เพราะสื่อสารมวลชนเป็นแหล่งสำคัญในการให้ข้อมูลข่าวสาร ข้อคิด ความรู้ และเป็นแหล่งกระตุ้นทางการเมือง ซึ่งเป็นการเสริมสร้างให้เกิดวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยด้านต่าง ๆ

ภาวะผู้นำของนักศึกษากับการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย ยังไม่มีผู้ศึกษาที่ชัดเจน แต่มีงานวิจัยของ เกรียงไกร จงเจริญ (2536) ศึกษาผู้นำกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชน พบว่าผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งมีบทบาทในการชักชวนให้ผู้อื่นมาลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนา จงสุทธามณี (2538) ศึกษาบทบาทผู้นำสตรีในการเมืองท้องถิ่น จ.เชียงราย พบว่าผู้นำสตรีโดยตำแหน่งจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าสตรีทั่วไป และการศึกษาของ จตุรงค์ ผ่องกล้าเจียม (2533) พบว่า ภาวะความเป็นผู้นำมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนั้นในงานวิจัยของ พนารัตน์ วิสวเทพนิมิตร (2539) และดวงพร ศรีจันทวงศ์ (2540) กล่าวถึงสมรรถนะด้านการเมืองที่ต้องมีในการพัฒนานักศึกษาพยาบาล ดังนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่าการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษา น่าจะมีความเกี่ยวข้องกับบทบาทภาวะผู้นำของนักศึกษาด้วย เพราะคนที่ภาวะผู้นำจะสามารถพูดชักจูงโน้มน้าวผู้อื่นให้ความร่วมมือ ปฏิบัติตามและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้ ซึ่งสิระยา สัมมาวาจ (2538: 53) กล่าวว่าผู้นำวิชาชีพพยาบาลต้องรู้ทันต่อเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลงของบ้านเมือง สามารถใช้ทฤษฎีระบบและกลยุทธ์ในการผลักดันให้เห็นความสำคัญของวิชาชีพ

สภาพแวดล้อมของสถาบัน สถาบันการศึกษาจัดเป็นองค์กรหนึ่งที่มีบทบาททั้งทางตรงและทางอ้อมในการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการบริหาร การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรถือได้ว่าเป็นปัจจัยภายในที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย (เกษมสุข ศรีชนะนา, 2534) สอดคล้องกับการศึกษาของ อภิวุฒิ พิมลแสงสุริยา (2535) พบว่า การที่ครูอาจารย์ให้โอกาสในการซักถามข้อสงสัยภายใน

ชั้นเรียนนั้น มีความสัมพันธ์กับความมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญ และจากการศึกษาของ ชลัช จงสีพันธ์ (2527) พบว่า นักศึกษาที่มีบทบาทในกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะมีส่วนร่วมกับการเมืองในระดับสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2525) พบว่าสิ่งแวดล้อมมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นอย่างมีนัยสำคัญ และงานวิจัยของพัชรีย์ เฟื่องประโคน (2539) พบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการมีวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษา ในระดับมาก เพราะนิสิตนักศึกษาจะได้รับการฝึกฝนทักษะ ประสบการณ์ ได้มีโอกาสทำงานด้วยตนเอง สามารถทำงานร่วมกับคนอื่น และได้ฝึกการเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย นอกจากนั้นในงานวิจัยของ มลลิสตา ดันตริศรี (2540) พบว่าบรรยากาศในโรงเรียนที่ส่งผลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ สภาพแวดล้อมทางด้านจิตใจที่สามารถพยากรณ์พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนได้ค่อนข้างสูง รองลงมาคือสภาพแวดล้อมด้านกายภาพและสังคม

จากแนวคิดทั้งหมด ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ จำนวนปีที่ศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการรับสื่อ ภาวะผู้นำของนักศึกษา สภาพแวดล้อมของสถาบัน มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข
2. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ จำนวนปีที่ศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการรับสื่อ ภาวะผู้นำของนักศึกษา สภาพแวดล้อมของสถาบัน สามารถพยากรณ์การปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการรับสื่อ ภาวะผู้นำของนักศึกษา และสภาพแวดล้อมของสถาบัน กับการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

1. การวิจัยนี้ทำการศึกษาใน นักศึกษาพยาบาลหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ (เทียบเท่าปริญญาตรี) ชั้นปีที่ 1 2 3 และ 4 วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ในปีการศึกษา พ.ศ. 2543 ซึ่งมีวิทยาลัยพยาบาลจำนวน 28 แห่ง ที่มีนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ถึง 4

2. ตัวแปรที่ศึกษา คือ

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ จำนวนปีที่ศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการรับสื่อ ภาวะผู้นำของนักศึกษา สภาพแวดล้อมของสถาบัน

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ การปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย หมายถึง การที่นักศึกษาพยาบาลมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตย ทั้งในระดับวิทยาลัย ระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ตามความสมัครใจ ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมหรือมีจุดประสงค์ทางตรงหรือทางอ้อม ที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย การดำเนินงานของสถาบัน องค์กรในท้องถิ่น หรือประเทศ ซึ่งรูปแบบหรือลักษณะการเข้าร่วม อาจเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ในกิจกรรมประชาธิปไตย โดยประเมินจากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของ Milbrath and Goel (1977) ดังนี้

1. การออกเสียง หมายถึง การที่นักศึกษาพยาบาลออกเสียงเพื่อมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตย กิจกรรมการรณรงค์ กิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาดี การแสดงความซื่อสัตย์ต่อระบบการออกเสียง การทำหน้าที่พลเมืองติดตามปทัสถานทางสังคม และการเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนในเรื่องการออกเสียง ทั้งในระดับวิทยาลัย ระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ

2. การรณรงค์ หมายถึง การที่นักศึกษาพยาบาลให้การสนับสนุนหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ การชักชวนคนอื่นมาลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเข้าทำงาน การเข้าร่วมประชุม การช่วยเหลือและสนับสนุน การเข้าเป็นสมาชิกและการเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทั้งในระดับวิทยาลัย ระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ

3. การมีบทบาทในชุมชน หมายถึง การที่นักศึกษาพยาบาลรวมกลุ่มกันขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาสังคม การทำงานเป็นกลุ่มเกี่ยวกับสังคม การเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือองค์กรที่ช่วยเหลือสังคม และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ในการแก้ปัญหาทั้งในระดับวิทยาลัย ระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ

4. การติดต่อทางราชการ หมายถึง การที่นักศึกษาพยาบาลติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน สถาบันการศึกษา สถานราชการทั้งในระดับวิทยาลัย ท้องถิ่นและระดับประเทศ

5. การรวมกลุ่มเพื่อแสดงสิทธิ์ หมายถึง การที่นักศึกษาพยาบาลมีการประชุมหรือชุมนุมกันในการแสดงออกเพื่อเรียกร้องสิทธิ์ที่ถูกต้อง เสนอความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ และการไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งอาจเป็นทั้งทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ในระดับวิทยาลัย ระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ

6. การสื่อสาร หมายถึง การที่นักศึกษาพยาบาลให้ความสนใจในข่าวสารบ้านเมือง มีส่วนร่วมในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือการเข้าร่วมอภิปรายเกี่ยวกับกิจกรรมประชาธิปไตย การเก็บและการให้ข้อมูลแก่ผู้อื่น ทั้งในระดับวิทยาลัย ระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ

นักศึกษาพยาบาล หมายถึง นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 2 3 และ 4 ของปีการศึกษา 2543

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง คุณสมบัติหรือลักษณะที่เกี่ยวกับนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข คือ

จำนวนปีที่ศึกษา หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่นักศึกษาพยาบาลเข้ารับการศึกษาลัทธิพยาบาลศาสตร์ ในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข จนถึงปีที่นักศึกษาพยาบาลกำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2543

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง เกรดเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 จนถึงภาคต้น ปีการศึกษา 2543 ของนักศึกษาพยาบาล

พฤติกรรมกรับสื่อ หมายถึง การเปิดรับข่าวสารของนักศึกษาพยาบาลทั้งในด้านการรับฟัง อ่าน ชม สนทนา จากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล โดยประเมินจากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยดัดแปลงและปรับปรุงมาจากแบบสอบถามของ อัจฉราภรณ์ สามิภักดิ์ (2539) ตามกรอบแนวคิดของ Rogers and Svenning (1969) ดังนี้

สื่อมวลชน หมายถึง สิ่งที่น่าข่าวสารเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย จากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นแหล่งที่จะนำข่าวสารไปสู่ชนกลุ่มใหญ่ และทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูล ตลอดจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้และทัศนคติ

สื่อบุคคล หมายถึง สิ่งที่น่าข่าวสารเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย โดยเป็นการสื่อสารของนักศึกษาพยาบาลกับบุคคลอื่น ระหว่าง 2 คนหรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป บุคคลเหล่านั้นประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัว กลุ่มเพื่อน ครูอาจารย์ และบุคคลอื่นในชุมชน

ภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล หมายถึง ลักษณะหรือคุณสมบัติของนักศึกษาพยาบาลที่จะสามารถใช้ศิลปะหรือกระบวนการต่าง ๆ เพื่อมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นหรือชักจูงโน้มน้าวบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามหรือให้ความร่วมมือ ในการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย โดยให้นักศึกษาประเมินตนเองจากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยใช้กรอบแนวคิด Trait Theory ของ Gibson, Ivancevich and Donnelly (1997); Sullivan and Decker (1997) และกวี วงศ์พุ่ม (2542) ประกอบด้วยคุณลักษณะต่อไปนี้

บุคลิกภาพ หมายถึง คุณลักษณะของนักศึกษาพยาบาลในด้านการปรับตัว ความเป็นผู้นำ ความมั่นคงทางอารมณ์ ความเป็นตัวของตัวเอง ความอดุสาหะ ความคิดสร้างสรรค์ ความทะเยอทะยาน การเสียสละ และความรับผิดชอบ

ความรู้ความสามารถ หมายถึง คุณลักษณะของนักศึกษาพยาบาลในด้านเชี่ยวชาญ การตัดสินใจ ระดับความรู้ และความคล่องแคล่วในการใช้ภาษา

คุณลักษณะด้านสังคม หมายถึง คุณลักษณะของนักศึกษาพยาบาลที่เกี่ยวกับการประนีประนอม การบริหาร ให้ความร่วมมือ ความเป็นที่นิยมชมชอบ และการเป็นนักการทูต

คุณลักษณะด้านร่างกาย หมายถึง คุณลักษณะของนักศึกษาพยาบาลที่เกี่ยวกับน้ำหนักส่วนสูง การฝึกฝนและความสมบูรณ์ของร่างกาย

สภาพแวดล้อมของสถาบัน หมายถึง สภาพการณ์ และลักษณะต่าง ๆ ของวิทยาลัยพยาบาลที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย ซึ่งประเมินจากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยคิดแปลงและปรับปรุงมาจากแบบสอบถามของ มัชฌิมา แขวงโสภา (2538) โดยใช้แนวคิดของ วิษณุ เครื่องงาม และ สมศักดิ์ ชูโต (2534) ประกอบด้วย

สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร หมายถึง ลักษณะสภาพการณ์การบริหารภายในสถาบันของผู้บริหารที่สอดคล้องกับการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ บุคลิกภาพของผู้บริหาร การวางแผนการจัดองค์กร การสั่งงาน การจูงใจให้ผู้ร่วมงานได้ร่วมคิดร่วมแก้ปัญหา การส่งเสริมการจัดกิจกรรมต่างๆ และ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในสถาบัน

สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน หมายถึง ลักษณะสภาพการณ์ในสถาบันการศึกษา ที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอน ที่สนับสนุนการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการสอน บรรยากาศในการเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ และการประเมินผล

สภาพแวดล้อมด้านกิจกรรมนักศึกษา หมายถึง สภาพการณ์ในสถาบันที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักศึกษาพยาบาลทุกคน นอกเหนือจากกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยมุ่งหวังให้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษาในวิทยาลัย ระหว่างวิทยาลัย และในชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย ของนักศึกษาพยาบาล และตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาพยาบาล เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนานักศึกษาพยาบาล
2. เป็นการกระตุ้นให้นักศึกษาพยาบาล ตระหนักและสนใจการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและสังคมต่อไป
3. เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อเอื้ออำนวยให้นักศึกษาพยาบาลเกิดการปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตยมากขึ้น